

Jan Westerberg

Urheilu loi taistelijoita ja valveutuneita kansalaisia. Ajankuvia urheilun ja talvisodan vuorovaikutuksesta Turun Sanomien liberaalisessa linjassa

ABSTRAKTI / ABSTRACT

Talvisota vaikutti suomalaisen yhteiskunnan kaikkisiin aloihin. Vaikutukset olivat moninaisia myös liikuntaan ja urheiluun. Tämä artikkeli tarkastelee Turun Sanomien liikuntaa ja urheilua käsitteleviä kirjoituksia talvisodan aikana. Kirjoitukset kuvaavat talvisodan vaikutusta liikunnan ja urheilun yhteiskunnalliseen asemaan. Toisaalta vaikutus on myös päinvastainen, eli liikunnalla ja urheilulla nähtiin olevan vaikutusta sodankäyntiin. Urheilua käytettiin talvisodan aikana Suomen kansainvälisen vaikuttamisen keinona. Tästä esimerkkeinä olivat kansainväliset kilpailut ja ”urheilulähettilästoiminta”. Sodan vaikutuksia liikuntaan ja urheiluun kuvataan ajan kirjoituksissa pääsääntöisesti asiapitoisesti, ilman kärkeviä kannanottoja. Luontevaa oli välittää tieto kansalle esimerkiksi peruuntuneista tapahtumista. Liikunnan ja urheilun vaikutusta sotaan, esimerkiksi puolustuskuntoisuuden rakentajana, käytetään taas aiheena kansan mielialaan vaikuttamisessa. Maanpuolustusbongen kohottamisessa urheilua koskevat kirjoitukset pitivät korkeaa profiilia. Myös yksittäisten urheilijoiden roolia ja suorituskykyä rintamalla korostettiin. Kotimainen lehdistö oli keskeisessä osassa liikunnan ja urheilun kulttuurillisen resilienssin vaalijana talvisodan aikana. Artikkelissa kuvataan, missä määrin aihepiirin teemoista kirjoitettiin eri vaiheissa sotaa.

The Winter War affected Finnish society across all industries. The war also had diverse impacts on sports and physical activity. This article examines writings on sports and physical activity published in the Turun Sanomat newspaper during the Winter War. The writings describe the effect of the war on the societal status of sports and physical activity. There was also an inverse impact; sports and physical activity were considered to affect warfare. During the Winter War, sports were employed as a means of Finland’s international influence. Examples include international competitions and “sports ambassador activities”. In the writings, the impacts of the war on sports and physical activity are primarily described in an informative way, without taking a strong stance. For instance, it came naturally to inform the public of cancelled events. Meanwhile, the effect of sports and exercise on the war, e.g. in contributing to fitness to defend the country, is used as a topic that aims to influence the population’s morals. The articles on sports had a high profile in raising the national defence spirits. Emphasis

was also put on the role and performance of individual athletes at the front line. The domestic press played a key role in nurturing the cultural resilience of sports and physical activity during the Winter War. This article describes the extent to which various themes were written about from the start until the end of the war.

Sotahistoria, talvisota, liikunta, urheilu, resilienssi, urheilujournalismi

Jan Westerberg, poliittisen historian väitöskirjatutkija, SM, Turun yliopisto, jaewes@utu.fi

Johdanto

Suomalaisen sanomalehdistön katsotaan vaikuttaneen liikuntakulttuurin muotoutumiseen 1870-luvulta lähtien.¹ Yhtenä urheilujournalismin tärkeänä merkkipaaluna voidaan pitää *Suomen Urheilulehden* perustamista 1898. *Suomen Urheilulehti* oli maamme ensimmäinen urheilun erikoislehti, joka onnistui vakiinnuttamaan asemansa. Tässä vaiheessa Suomen sanomalehdistä vain muutama oli julkaissut säännöllisesti urheilu-uutisia.² *Suomen Urheilulehti* näki ”ruumiin kehityksen” kasvattaneen arvostustaan ”henkisen etevyyden” rinnalla, mikä aiheutti tarpeen urheilun erikoislehdelle. Toimitus otti tehtäväkseen kaikkien urheilun alojen käsittelemisen, mikä näkyi lehden mahdollisimman monipuolisena sisällyksenä.³ Maailmansotien välillä median merkitys maailmankuvan muovaajana kasvoi. Sanomalehtien levikit kasvoivat, ja urheilun kiinnostusta kansaa yhä enemmän, sitä käytettiin yhtenä markkinointikeinona.⁴

Urheilu ja maanpuolustus ovat tukeneet toisiaan Suomessa koko maan itsenäisyyden ajan. Itsenäistymisen jälkeen julkinen urheilupolitiikka nousi tärkeäksi osaksi julkista valtaa. Urheilu nähtiin armeijan puolustuskuntoisuuden edistäjänä ja urheilujärjestöt itsenäisyyden turvaajina.⁵ Urheiluvaikuttaja Lauri Pihkalan mukaan urheilu oli myös nuorison ennakkovalmennusta asevelvollisuuteen.⁶

Jyrki Talonen kuvaa kirjoittamassaan historiikissa, että itsenäistymisen jälkeen liikuntakulttuurissa korostuivat isänmaalliset ja luokkasidonnaiset vaikuttimet. Yhteiskunnan tai luokan etu asetettiin yleisesti yksilön edelle.⁷ Isänmaallisen aatteen mukaisesti liikuntaa ja urheilua määrittivät maanpuolustuksen tarpeet. 1920- ja 1930-luvuilla maanpuolustusta tukivat muun muassa suojeluskuntien urheilutoiminta ja oppikoulujen liikuntakasvatus. Suojeluskuntaurheilu nähtiin ennen kaikkea massojen urheiluna; päämääränä oli jokaisen suojeluskuntalaisen sotilaskuntoisuuden edistäminen.⁸ Jouko Kokkonen on tutkinut suomalaisen liikuntakulttuurin historiaa. Hänen mukaansa kouluissa lisättiin opetusta esimerkiksi hiihdossa, kartan lukemisessa ja kompassin käytössä. Urheilusta annettiin erillinen kouluarvosana syksystä 1931 lähtien.⁹

Sanomalehdet ovat toisaalta kirjoittaneet kansan käsityksistä urheilun ja maanpuolustuksen suhteesta ja toisaalta vaikuttaneet niihin. 1930-luvun loppupuolella kansainvälisesti kiristynyt tilanne sai suomalaisen lehdistön tarkastelemaan muiden alojen ohella myös urheilun asemaa. Mikä oli ollut urheilun vaikutus kansakunnan nykyiseen tilaan ja valmiuteen? Entä miten urheilun kävisi, mikäli Eurooppa ajautuisi sotaan? Toinen maailmansota alkoi 1.9.1939 Saksan hyökättyä Puolaan. Talvisota taas alkoi, kun Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen 30.11.1939.

Kirjoitan parhaillaan väitöskirjaa liikunta-alan ja urheiluseurojen taloudellisesta ja kulttuurillisesta kriisinkestävydestä. Tässä artikkelissa tutkin väitöskirjatutkimukseeni liittyen liikunnan ja urheilun yhteiskunnallista asemaa ja resilienssiä. Resilienssi on tämän päivän termi, joka tämän artikkelin kontekstissa tarkoittaa liikunnan ja urheilun sieto- ja mukautumiskykyä muutoksiin tai häiriöihin. Tarkastelen, minkälainen vaikutus talvisodalla katsottiin olevan liikunnan ja urheilun yhteiskunnalliseen asemaan. Toisaalta tarkastelen aihetta myös päinvastaisesti, eli talvisodan aikaisia näkökulmia liikunnan ja urheilun vaikutuksesta sodankäyntiin.

Tämän aineistolähtöisen tutkimukseni alkuperäisaineisto koostuu *Turun Sanomien* numeroista kesäkuun alusta 1939 kesäkuun loppuun 1940. *Turun Sanomat* perustettiin 1905 nuorsuomalaisen aktivismin äänenkannattajaksi. 1919 valtiomuotokiistan myötä lehti siirtyi edistämään Kansallisen Edistyspuolueen politiikkaa. 1930-luvulla lehden poliittinen linja liukui Edistyspuolueen vasemmalle laidalle. Talvisodan alkuun mennessä *Turun Sanomien* levikki oli vakiintunut 30 000 kappaleeseen, mikä teki siitä yhden Suomen merkittävimmistä ja seuratuimmista sanomalehdistä.¹⁰ *Turun Sanomien* liberaalinen linja on erityisen mielenkiintoinen juuri maanpuolustustahtoon vaikuttajana. Uhka itsenäisyyden menettämisestä toi käsittelemänäni ajanjaksona suomalaisen liberalismiin varsin nationalistisia piirteitä.¹¹ Oikeistoon maanpuolustustahto kytkeytyi luontevasti, mutta *Turun Sanomien* kirjoitukset kuvaavat hyvin silloisen ajattelumallin laajempaakin levinneisyyttä. Paikallishistoriallinen näkökulma ja väitöskirjani maantieteellinen rajaus puolustavat *Turun Sanomien* valintaa alkuperäisaineistoksi. Lisäksi valintaa puoltaa lehden nykyinen asema arvostetuimpien sanomalehti-brändien joukossa. Lehden numeroista tarkempaan analyysiin valitsin sen aikavälin numerot, jolla esiintyi talvisodan ja liikunnan ja urheilun välistä suhdetta käsitteleviä kirjoituksia. Näin muodostui tutkimukseni aikarajaus.

56

Aikarajaus alkaa 1.10.1939 ja päättyy 31.5.1940. Ennen lokakuuta 1939 sodan uhan ei kirjoiteta konkreettisesti vaikuttavan liikunnan ja urheilun asemaan Suomessa, vaan keskiössä ovat urheilutulokset. Esimerkiksi vielä 9.10.1939 kotimaisia urheilutuloksia on *Turun Sanomissa* kirjattuna liki aukeaman verran.¹² Kaksi päivää myöhemmin (11.10.1939) etusivun otsikot kuuluvatkin jo ”Katseet kohdistuvat Suomeen – Suomen puolueettomuuden loukkaaminen merkitsisi uhkaa koko Pohjolaa vastaan”.¹³ Urheilutulokset vähenevät ja vähitellen häviävät lehdestä lokakuun 1939 aikana. Sodanjälkeinen liikuntaa ja urheilua käsittelevä kirjoittelu ei palaa sotaa edeltävään tilaan, mutta kirjoittelun luonne vakiintuu. Toukokuun 1940 aikana sodanjälkeinen yhteiskunnan uudelleenrakentaminen ulottuu myös liikunnan ja urheilun alueille. Urheilutulokset palaavat liikuntaa ja urheilua käsittelevien kirjoitusten keskiöön.

Lopullinen aineisto koostuu aikarajauksen mukaisesti 116 *Turun Sanomien* liikuntaa ja urheilua käsittelevästä kirjoituksesta. Yhdistävänä tekijänä on, että kirjoituksissa käsitellään liikunnan ja urheilun yhteiskunnallista asemaa. Aineistoa on täydennetty muiden sanomalehtien kirjoituksilla sekä aihepiiriä käsittelevillä, aiemmilla tutkimuksilla.

Jouko Kokkonen on tutkinut urheilua nationalismin kanavana. Kokkonen on väitöskirjassaan analysoinut aikakauslehtiaineistoa, selvittäen urheilun ja nationalismin suhdetta Suomessa.¹⁴ Anssi Halmesvirta on artikkelissaan ”Kun ryssä löi vyötärön alapuolelle – Urheilu ja maanpuolustus talvisodan aikana” tarkastellut käsityksiä urheilun asemasta talvisodan aikana, muun muassa *Suomen Urheilulehteä* lähteenä käyttäen.¹⁵ Yhteiskunnallisten aatteiden esiintymistä urheilua koskevissa kirjoituksissa ovat tutkineet ainakin Lauri Keskinen,¹⁶ Hanna-Kaisa Korhonen¹⁷ ja Samu Karvala.¹⁸

Aineistoni analysointiin olen käyttänyt metodinani teemoittelua.¹⁹ Olen koodannut aineistoa etsien kirjoituksissa esiintyviä teemoja suhteessa tutkimusaiheeseen. Tämän tuloksena on syntynyt neljä pääteemaa: 1) Urheilu Suomen kansainvälisen vaikuttamisen keinona, 2) Sodan vaikutus liikuntaan ja

urheiluun, 3) Liikunnan ja urheilun vaikutus sotaan ja 4) Urheilijat sotilaina. Kaikki pääteemat tarjoavat oman näkökulmansa liikunnan ja urheilun asemaan.

Urheilu kansainvälisen vaikuttamisen keinona – mahdollisuudet rajoittuvat, merkitys korostuu

Lokakuun lopulla 1939 kysymys tulevien olympialaisten kohtalosta oli urheilu-uutisoinnin keskiössä. Suomi oli maailmansodan sytyttyä ilmoittanut tekevänsä lopullisen päätöksen kisojen järjestämisestä 1.5.1940.²⁰ Olympialaisten aihepiiriin kääntyi kotimaisissa sanomalehdissä myös neuvostolehtien valheellinen kirjoittelu. Kun moskovalainen *Pravda* (*Ипpавда*, suom. *Totuus*) julisti, että Suomi pakottaa toimillaan Neuvostoliiton huolehtimaan olemassaolostaan ja turvallisuudestaan, kuvasi Suomen lehdistö sitä erinomaiseksi mainokseksi suomalaisten suorituskyvystä olympialaisissa. Jos nelimiljoonainen Suomen kansa saisi 180-miljoonaisen naapurin epävarmaksi olemassaolostaan ja turvallisuudestaan, antaisi se kovan vastuksen jokaiselle maalle ensi kesänä urheilussa.²¹

18.11.1939 kirjoitettiin eduskunnan edustajien tutustuneen Helsingissä olympialaisten eri rakennelmiin. Olympiastadionille päättyneessä katselmoinnissa eduskunnan puhemies, Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen Väinö Hakkila totesi puheessaan stadionin laitteiden parhaiten todistavan, että Suomen kansa on ahertanut yksinomaan ”rauhanomaisissa askarruksissa”.²² Vastuun olympialaisten yllä leijaleivista tummista pilvistä kirjoitettiin olevan Neuvostoliitolla, olivathan olympialaisten valmistelut itsessään ”työtä kansojen rauhantyon rintamalla”.²³

57

Lopullinen päätös olympialaisten järjestämisestä oli luvattu tehdä vasta toukokuussa, mutta joulukuun kynnyksellä alettiin miettiä suunnitelmia sen varalle, että kisat peruuntuisivat. Ruotsin urheiluväki ilmoitti ohjaavansa maksamansa pääsylippumaksut Suomelle siinä tapauksessa, että olympialaiset peruuntuvat. Tavoitteena oli paitsi tukea Suomea, myös edistää olympia-aatetta Pohjolassa ja koko maailmassa.²⁴ 3.3.1940 Pohjoismaiden valtakunnalliset urheiluliitot katsoivat jo tulevaisuuteen ja tukivat Suomen taholta tehtävää ehdotusta vuosien 1944 ja 1948 olympialaisten järjestämisestä. Ehdotuksen mukaan Suomi saisi järjestettäväkseen vuoden 1944 ja Lontoo vuoden 1948 olympialaiset.²⁵

Olympialaisten ohella kansainvälisen vaikuttamisen keinona Suomi lähetti urheilijoitaan ”rahankeruumatkoiksi” kutsuttuihin edustustehtäviin. 15.11.1939 *Turun Sanomat* kirjoitti Suomen Urheiluliiton käynnistäneen toimenpiteet maailmanennätysjuoksija Taisto Mäen lähettämiseksi hallikilpailuihin Yhdysvaltoihin.²⁶ Merkille pantavaa on, että samoin kuin Mäki, myös Ruotsin Henry Kälarne oli kutsuttu Yhdysvaltain Urheiluliiton (AAU) toimesta kilpailemaan. Ruotsi ei häntä kuitenkaan lähettänyt, olympialaisiin liittyvän epävarmuuden johdosta.²⁷

Tässä yhteydessä *Turun Sanomat* muisteli myös Paavo Nurmen vuoden 1925 kiertuetta Yhdysvaltoihin. Koska Nurmi oli juossut kilpailuja tiheään tahtiin ja tehnyt epävirallisen sisäratojen maailmanennätyksen miltei joka kisassa, pidettiin Nurmen matkaa kansainvälisesti merkittävänä.²⁸ ”Sen veroista propagandatointia Suomella ei ole kai muuta ollut kuin nyt viime vuosina velanmaksun ansiosta”.²⁹ 18.11.1939 *Turun Sanomat* olikin saanut tiedon, että Paavo Nurmi lähtisi Taisto Mäen mukaan Yhdysvaltoihin antamaan ”arvokasta apuaan nuoremmalle matkajärjestelyissä”.³⁰

Suurjuoksijoiden matka alkoi tammikuun lopulla. *Turun Sanomat* uskoi 24.1.1940, että Mäen juoksut Yhdysvaltojen sisäradoilla herättäisivät yhtä suurta huomiota, kuin Nurmen aiemman kiertueen suoritukset. Samassa artikkelissa kuvataan Mäkeä ”terveyttä uhkuvaksi” ja toisaalta muistutetaan, ettei juoksijan kunto ollut ajan hetkellä huipussaan. Mäki ei ollut harjoitellut syksystä lähtien juuri ollenkaan

asepalveluksensa takia. Neuvostoliiton hyökättyä Suomeen Mäki, ottaessaan osaa taisteluihin, haavoittui kranaatinsirpaleesta takaraivoonsa. Tämän johdosta hän oli viettänyt kaksi viikkoa kenttäsairaalassa. Lisäksi Mäkeä oli syksyn aikana vaivannut omien sanojensa mukaan venähtänyt jalka ja reumatismi.³¹ Paavo Nurmen rooli Mäen neuvonantajana oli toki tärkeä, mutta ennen kaikkea juoksijalegendaa tarvittiin julkisuuden keräämiseen. Nurmi tiedosti tehtävänsä kaiken mahdollisen tuen hankkimiseksi Suomelle. New Yorkiin saavuttuaan Nurmi painotti lehdistölle, että Suomi tarvitsee erityisesti lentokoneita puolustamaan siviiliväestöä venäläisten lentopommituksia vastaan. Kaksi päivää myöhemmin Nurmi matkusti Washingtoniin presidentti Rooseveltin vastaanotolle.³²

Kuva 1. Paavo Nurmi ja Taisto Mäki lähdössä Yhdysvaltoihin 24.1.1940. Kuvassa vasemmalta: Johan Wilhelm Rangell, Taisto Mäki ja vaimonsa Gerda Mäki, Lauri Santala, Paavo Nurmi, Urho Kekkonen ja Armas Valste. Kuva: TAHTO / Urheilumuseo.

Tammikuussa käynnistyivät suunnitelmat Ruotsin ja Suomen välisestä jääpallo-ottelusta Tukholmassa.³³ Jokavuotisen tapahtuman toteuttaminen oli näyttäytynyt ainakin Suomessa tällä kertaa epätodennäköisenä. Otteluun uskottiin kuitenkin vahvasti Ruotsissa. Ottelusta kertyvät tulot suunniteltiin ohjattavaksi Suomen avustamiseen. Suomen Palloliitto alkoi harkita toteuttamismahdollisuuksia. Helmikuun alussa uutisoitiin, että Suomen Palloliitto oli valinnut lopullisen joukkueen³⁴ ja ottelu pelattaisiin 9.2.1940 Tukholmassa. Lisäksi Suomen jääpallojoukkue kohtaisi Norjan 11.2.1940 Bislettin stadionilla. Norja-Suomi-ottelun tulot tulitaisiin myös lahjoittamaan Suomen avustamiseen.³⁵

Suomessa ottelua radiosta kuuntelevia kehoitettiin suorittamaan ”pääsymaksu”. Maksun toivottiin olevan vähintään suurten urheilukilpailujen pääsymaksua vastaava summa. Keräyksen suorittivat ja maksun vastaanottivat paikkakunnilla Lotta Svärd, Suojeluskuntajärjestö ja Yleisradio. Maksulla kuuntelijoiden kirjoitettiin osoittavan kiitollisuutensa niille, jotka isänmaata puolustaessaan joutuivat menettämään terveytensä ja työkykynsä.³⁶

Suomen jääpallomaajoukkue lähti matkaan lopulta 8.2.1940 ja ottelu Ruotsia vastaan pelattiin 11.2.1940. Ruotsin 2–1-voittoon päättynyt ottelu Tukholmassa oli loppuunmyyty ja paikalla ottelua seurasi myös Ruotsin kuningas Kustaa V. ”Ottelu päättyi mitä sydämellisimpään Suomen pelaajain juhlimiseen. Pelaajien kokoontuessa kuninkaallisen aition eteen virtasi yleisö kentälle ja yhtyi täysin äänin soittokunnan virittämään virteen ’Jumala ompe linnamme’. Sitten nostettiin suomalaispelaajat ruotsalaisille olkapäille ja kannettiin kultatuolissa kentältä ’Porilaisten marssin’ kaikuessa”. Myös ottelun taloudellinen tulos oli mainio – stadionlipuista kertyi hieman lähteestä riippuen noin 140.000 kruunua ja radiokuuntelijoiden ”pääsymaksuista” jo otteluiltaan mennessä noin 200.000 kruunua. Ottelun tulot lahjoitettiin Suomen Punaisen Ristin hyväksi.³⁷

Kuva 2. Suomen ja Ruotsin jääpallomaajoukkueet Tukholman stadionilla 11.2.1940. Kuva: TAHTO / Urheilumuseo.

Norjaa vastaan pelattiin kaksi päivää myöhemmin. Norjassa Suomen 2–1-voittoon päättynyttä taistoa seurasi Norjan jääpallo-otteluiden ennätysyleisö. Tästä *Turun Sanomat* ei kuitenkaan kirjoittanut yhtä laajasti kuin Ruotsia vastaan pelatusta ottelusta.

Muutenkin talvisodan aikana korostettiin yhteistyötä ja avunantoa muista pohjoismaista – erityisesti Ruotsista. *Turun Sanomat* kirjoitti, että ”Skandinaavian urheilun tekijämiesten miehenteot Suomen kansan auttamiseksi tulevat lisäämään urheilullisen ajatustavan arvoa kaikkialla, missä tällaista uhrautumistahtoa kunnioitetaan”.³⁸ Pohjoismaisten vapaaehtoisten ilmoittautuminen Suomen riveihin nähtiin yhtenä konkreettisimmista tuen ja avunannon muodoista. Urheilijoita korostettiin tässä yhteydessä. Vapaaehtoisista urheilijoista esille nousivat muun muassa Ruotsista uimari Björn Borg, tennispelaaja Karl Schröder ja hiihtäjä Sven Utterström sekä Norjasta kiekonheittäjä Reidar Sörli ja jalkapalloilija Alf Martinsen.³⁹

Kuva 3. Oslon Bislett Stadion 13.2.1940 pelatussa Norjan ja Suomen välisessä jääpallomaatottelussa. Yleisöä oli lähes täysi katsomo, yli 10 000 henkeä, joka on edelleen Norjan jääpallon yleisöennätys. Kuva: Juba Tamminen / jääpallomaalivahti Risto Rinteen kuvakokoelma.

Kansainvälinen Urheiluliitto (IIAF), jonka päämaja sijaitsi Tukholmassa, ja jonka puheenjohtaja oli ruotsalainen Sigfrid Edström, vetosi kaikkiin liittoon kuuluviin maihin tuen antamiseksi vapauden ja riippumattomuuden puolesta taistelevalle Suomelle.⁴⁰ Tukea tuli Norjastakin. Vaikka Norjan Urheiluliitto oli päättänyt luopua kilpailuista ja yhteistyöstä sotaa käyvien maiden kanssa, jääpalloyhteistyön lisäksi pidettiin myös Holmenkollenin hiihtokisoissa ”Suomen päivä”. Suomella oli urheilijaedustusta kolmen mäkihyppääjän verran ja kisojen tulot lahjoitettiin Suomeen. Norjan Hiihtoliiton puheenjohtaja Harald Rømcke painotti suomalaisten taistelevan sodassa paitsi oman vapautensa, myös koko Pohjolan vapauden puolesta. Suomen urheilulähettiläänä toiminut Clas Thunberg, pikaluistelun viisinkertainen olympiavoittaja, lausui omassa puheessaan seuraavasti: ”Kansani pyytää, että te täällä Norjassa oivallatte Suomen asian omaksi asiaksenne”.⁴¹

Turun Sanomissa julkaistiin 8.3.1940 Suomen Valtakunnan Urheiluliiton (SVUL) ja Työväen Urheiluliiton (TUL) osoittama⁴² vetoamus pohjoismaisille urheiluseuroille. Vetoamuksessa Suomen kuvattiin olevan ”urheilumieltäkin loukkaavan hyökkäyksen” kohteena. Maailman urheiluväkeä kiitettiin tähänastisesta avusta, ennen kaikkea myötätunnosta, mutta myös lukemattomista suksipareista ja suksivoidepurkeista. Vetoamuksen ytimenä oli kuitenkin se, ettei vapaaehtoisten sotilaiden määrä ollut vielä riittävä: ”Näyttää siltä, etteivät pohjoismaiset veljemme voi asettua rinnallemme valtakuntiansa lippujen suojassa. (...) Urheilijamme tässä puolustussodassamme ovat iskeneet teholla, joka tuloksesta

riippumatta jää urheilun aatteen ikuiseksi kunniaksi, me katsomme oikeudeksemme kutsua, teitä, Pohjolan urheilumiehet, rinnallemme täyttämään syntyneitä aukkoja riveissämme.”⁴³

Urheilu taka-alalle – sodan vaikutus liikuntaan ja urheiluun

11.10.1939 on viimeinen kerta ennen talvisotaa, kun *Turun Sanomien* urheilutoimittaja Sulo Laakkosen, nimimerkillä ”Luuri”, kirjoitus julkaistaan urheilupalstalla. Urheilutuloksia listaava kirjoitus päättyy lauseeseen ”Ensi kerralla puhelemme 1500 metristä”. Tätä luvattua ensi kertaa ei tullut. Asepalvelus keskeytti Laakkosen toimittajantehtävät.⁴⁴

Urheilun ja Euroopan kiristyvän tilanteen yhteyksistä ei *Turun Sanomissa* kirjoitettu ennen kuin 13.10.1939. Tällöin lehdessä lainattiin Ruotsin *Idrottsbladetin* näkemyksiä Suomen urheilun asemasta. Ruotsalaiset olivat seuranneet raportteja Moskovasta, jossa ”veljeskansan” kohtaloa ratkottiin. *Turun Sanomat* siteeraa *Idrottsbladetia* seuraavasti: ”Urheilu saa astua taka-alalle. Urho Kekkonen esiintyy näinä päivinä vain sisäministerinä, kun hän radiossa kehoittaa kaupunkien vapaaehtoiseen evakuointiin. Hän saa antaa tehtävänsä Suomen Olympialaisessa Komiteassa niinkuin Suomen Urheiluliitossakin levätä”.⁴⁵

Kuva 4. Talvisotaa edeltäneistä Moskovan neuvotteluista alkaen urheilu teki Turun Sanomissa tilaa muulle uutisoinnille. Turun Sanomat 13.10.1939. Kuva: Kansalliskirjasto.

Talvisodan alkamisen kynnyksellä jalkapallon mestaruussarjan jäljellä olevat ottelut siirrettiin vuoden 1940 keväälle.⁴⁶ Painin Ruotsi-Suomi-Eesti-ottelu Tukholmassa siirrettiin määrittelemättömään ajankohtaan.⁴⁷ Jääkiekon mestaruussarja päätettiin jättää pelaamatta, koska joukkueet eivät saaneet koottua tarpeeksi pelaajia, miesten ollessa rintamalla.⁴⁸

Tammikuussa kirjoitettiin kotimaan urheilun viettävän hiljaiseloa. Vaikka talviurheilun olosuhteet olivat parhaimmillaan, ei esimerkiksi Turun luistelukenttiä voitu kuitenkaan jäädyttää. Tämä johtui vallitsevasta ilmauhasta sekä sen vuoksi tehdystä asutuskeskusten pimentämisestä. Turun Urheilupuiston jäätä oli vielä joulukuussa pidetty luistelukunnossa, mutta kunnossapito lopetettiin ilmavaarahälytysten myötä. ”Pikkupoikia ei tahtonut saada millään sieltä pois, he kun kilvan pyrkivät näyttämään urhoollisuuttaan eivätkä olisi millään lähteneet suojapaikkoihin”. Luistelun nähtiin siis loppuneen lähes täysin, mutta joitakin hiihtäjiä lähiseuduilla oli tavattu. Hiihtäjäkunta painottui kuitenkin lapsiin ja nuoriin, joiden suksia ei ollut otettu maanpuolustuksen tarpeisiin. Myös tässä yhteydessä muistutettiin ilmauhasta – hiihtoretkille tuli pukeutua valkoisiin varusteisiin ja valita reitit, joilla pystyisi tarvittaessa suojautumaan. Sisäurheilulajit paini, nyrkkeily ja voimistelu olivat nekin tauolla. Useat harjoittelutilat oli varattu muihin tarkoituksiin ja seurojen valmentajat ja muut toimihenkilöt olivat rintamalla. Jo tässä vaiheessa toivottiin aikanaan sodasta palaaviksi muiden muassa ”johtohenkilöitä ja innostuttajia”, joiden puuttuessa monet harrastusmuodot uhkaisivat kuolla.⁴⁹

Myös sodan henkinen vaikutus huomattiin, vaikkei aiheesta monia kirjoituksia syntyneenkään. ”Sielullisten tekijöiden” epäiltiin olosuhteiden lisäksi vaikuttaneen talviurheilusesongin hiljaisuuteen. Urheilusta innostumisen arvioitiin olevan haastavaa, kun keskittyminen oli rintamatapahtumissa ja omassa turvallisuudessa. Liikunnan ja urheilun merkitystä korostettiin osana maanpuolustustoimintaa – ruumiillista ja henkistä kuntoisuutta tulisi kotirintamalla ylläpitää vähintään muutaman minuutin päivittäisellä voimistelulla.⁵⁰

Kotirintamalla työvoimaa tarvittiin siirtoväen olojen parantamiseen. Työnteon lisäksi siirtoväen toivottiin pääsevän liikunnan ja urheilun pariin. ”Lapsille, erityisesti pojille olisi saatava tilaisuutta, paitsi voimien mukaiseen työnteokoon, myös urheiluun, varsinkin hiihtoon, sekä sellaiseen askarteluun, jota partiojärjestöissä harrastetaan”. Tämän nähtiin vaativan työnsarkaa siirtoväen sijoituspaikkakuntien valistusjärjestöiltä, urheilu- ja nuorisoseuroilta sekä kansa- ja oppikoulujen opettajilta.⁵¹ Helmikuussa SVUL ja TUL yhdessä antoivat julistuksen kotirintaman urheiluväelle liikuntakasvatustyön vaalimiseksi. Tässä painotettiin seuratoiminnan ja urheiluhengen ylläpitoa ja siirtoväen urheilutoimintaan tempaamista. Paikallisille virkistystoimikunnille uskottiin asiassa suuri vastuu.⁵²

Talvisodan alku poiki monia kirjoituksia, joissa Suomen kansaa kuvattiin yhtenäisemmäksi kuin koskaan. Tämä heijastui myös urheiluun – erityisesti järjestötason kuvattiin lähentyneen kohtalotoveruuden myötä.⁵³ Yhteisen vihollisen nähtiin karistaneen kaiken kaunan järjestöjen väliltä. Kansan eri piirien hajalleen saaminen koettiin myös yhtenä Neuvostoliiton intressinä, siksi yhtenäisenä kansakuntana taisteluun tuli nyt eritoten panostaa.⁵⁴ Urheilun keskusjärjestöjen yhteiset joukkueet, esimerkiksi jääpallomaajoukkue, sekä yhteiset tiedonannot ja julistukset olivat konkreettisia osoituksia yhteistyön syvenemisestä.

”Vaaratonta pasifismia, miellyttävää militarismia” – liikunnan ja urheilun vaikutus sotaan

Talvisodan syttymisen aikoihin *Turun Sanomat* kirjoitti tiheästi sodan vaikutuksista liikuntaan ja urheiluun – ei niinkään liikunnan ja urheilun vaikutuksista sotaan. Tämä kuitenkin muuttui sodan edetessä. Ensimmäiset kirjoitukset liikunnan ja urheilun vaikutuksista sotaan koskivat lahjoituksia. Osoituksena keskusjärjestöyhteistyöstä, Suomen Palloliiton (SPL) ja TUL:n piirijoukkueet luovuttivat Turussa pelaamastaan jalkapallo-ottelusta pääsylipputulot reserviläisperheiden avustamiseen.⁵⁵ Sodan alettua urheilujärjestöt, seurat ja yksityiset tahot Suomessa ja maailmalla ohjasivat avustuksia Suomen armeijan tukemiseen.

Noin kaksi viikkoa sodan syttymisestä alettiin kirjoittaa liikunnan ja urheilun aikaansaamista myönteisistä vaikutuksista sodankäyntiin. Sekä ruumiillisen harjoittelun että voitontahtoisen urheilijamielen nähtiin edistävän menestystä taistelukentällä.⁵⁶ *Turun Sanomat* julkaisi kokonaisuudessaan *Suomen Sosialidemokraatin* aiemmin julkaiseman, Lauri Pihkalan avoimen kirjeen Työväen Urheiluliiton miehille. Pihkala kirjoitti TUL:n vahvistaneen kahden vuosikymmenen työllä Suomen puolustuskunnan perusteita. Lisäksi hän näki yhteisen vihollisen yhdistäneen urheiluväen taistelemaan yhtenä rintamana. ”Sen, minkä venäläinen meitä toisistamme eroitti, vain kykenee vihollisemme jälleen yhdistämään”. Taistelulle itsenäisyydestä Pihkala näki urheilun luoneen erinomaiset lähtökohdat. Pihkala kuvasi TUL:n osoittaneen todeksi hänen vanhan, ”toivottavasti ei enää ärsyttävän” väitteensä siitä, että ”urheilu on samalla kertaa sekä vaaratonta pasifismia että miellyttävää militarismia”.⁵⁷

Aiemmin urheiluvoitoissa näkyneen suomalaisen sisun kirjoitettiin nyt siirtyneen lyhentämättömänä taistelukentille.⁵⁸ 11.1.1940 kirjoitettiin suomalaisten sisukkaasti nousseen venäläistä

imperialismia ja sen edustajia vastaan. Sisun nähtiin paljastuneen koko Suomen kansan perusluonteena.⁵⁹

”Venäläisten sotilaskynäilijöiden” kuvattiin nähneen urheiluvalmennuksen suuri merkitys Suomen puolustustaistelussa. Suomea vastaan taisteleviin joukko-osastoihin kerrottiin tämän johdosta määrätyn sellaisia neuvostoupseereita, jotka pystyivät antamaan miehistölleen urheiluvalmennusta. Tällä *Turun Sanomat* kuitenkin muistutti Neuvostoliiton saavan tuloksia vasta pitkällä aikavälillä.⁶⁰

Urheilun nähtiin alkuvuoden kirjoituksissa kokeneen aliarviointia ennen sotaa. Kaikkien niiden, jotka urheiluharrastusta olivat vastustaneet, kirjoitettiin nyt ymmärtävän sen kansallisen mahdin. Talvisodan aikana urheilua vastustavia tai väheksyviä kirjoituksia ei *Turun Sanomissa* julkaistu. Sen sijaan urheilun roolista maanpuolustuksessa ja suomalaisten sotilaiden urheilullisuudesta kirjoitettiin varauksetta: ”Tuskin onkaan maailmassa saatavissa kokoon niin urheilullisen elämäntutkimuksen kyllästämiä armeijaa, kuin Suomen kansanarmeija, joka kokonaisuudessaan on elänyt vapaussodan päivistä saakka urheilullisten perinteiden järjestelmällisenä vaalijana. Niin jakamattomalla antaumuksella on Suomen armeija, sen kouluttajat ja sen vakaa johto omaksunut urheilutoiminnan maanpuolustuskunnan rakentavimmaksi perustekijäksi”.⁶¹

Keskusjärjestöjen rooli puolustuskunnan pohjan luojana nähtiin merkittävänä. Suomen nuorisoa kuvattiin ”urheilukatsomuksen läpitunkemaksi” SVUL:n ja TUL:n ansiokkaan liikuntakasvatustyön ansiosta. Järjestöjen yhteisen julkilausuman mukaan suurin osa armeijan tehokkaimmista iskujoukoista oli saanut valmennuksensa juuri SVUL:n ja TUL:n riveissä.⁶² Järjestöt luonnollisesti korostivat rooliaan omissa kirjoituksissaan, mutta muissakin yhteyksissä armeijan menestyksekkästä taistelusta annettiin näille kunniaa.

Urho Kekkonen kirjoitti Suomen Urheiluliiton puheenjohtajana TUL:n urheilijoille tervehdyksen, jossa kiitettiin ansiokkaasta työstä kansamme puolustuskunnan tehostajana. Kekkosen mukaan TUL oli monet kerrat väärin ymmärrettyä ja väärin tuomittuna tehnyt arvokasta työtä nuorison liikuntakasvatuksen hyväksi. Tämän työn tuloksena oli nyt sankarillinen puolustustaistelu. Paras kiitos järjestötyöstä annettiin tekijälleen nyt Kannaksella, itärajalla ja rannikolla. Kekkosen mukaan nyt kyettäisiin myös entistä parempaan järjestöjen väliseen yhteistyöhön, kunhan vihollinen olisi lyöty.⁶³

10.3.1940 otsikolla ”Urheilumieli ja vastuuntunto” kirjoitettiin fyysisten ominaisuuksien lisäksi liikuntakasvatuksen kehittämistä lujasta luonteesta. Lujaluonteisten urheilijoiden nähtiin lujittavan joukko-osastojen yhteishenkeä, ”ikään kuin saman urheilijajoukkueen jäsenten yhteiseksi intomieheksi”. Urheilijoiden vastuun- ja oikeudentunto rinnastettiin kutsumukseen.⁶⁴

Urheilijat sotilaina

Sotaa edeltäneiden Moskovan neuvotteluiden aikaan Ruotsin *Idrottsbladet* muistutti suomalaisten urheilumiesten urhoollisuudesta vapaussodassa. Nyt sodan uhan kasvaessa lehti luetteli asevelvollisten joukkoon kuuluvan muun muassa juoksija Ilmari Salmisen, keihäänheittäjä Eino Penttilän, yleisurheiluvaikuttaja Armas Valsteen ja hiihtäjä Olli Remeksen. ”Kaikille heille ja kaikille asevelvollisille on vakavuus astunut raisun urheiluleikin sijaan”.⁶⁵

10.11.1939 kerrottiin ”siellä jossakin” olevan, muiden asevelvollisten joukossa, myös maamme urheilijaparhaimmiston. Urheilijoita ei tässä yhteydessä luetella, koska ”lista kävisi liian pitkäksi”. ”Meidän poikien” riveistä nostetaan esille kuitenkin Taisto Mäki. Kirjoituksessa mainitaan Mäen venähtänyt jalka, jolle pitkät marssit eivät tehneet hyvää. Urheilijaluonnetta kuvaavaksi esitetään kuitenkin Mäen kommentti: ”Marssitaan pois vaan, vaikka tassut kuluisivat polvia myöten!”⁶⁶

Merkinnät kaatuneista urheilijoista ilmestyivät *Turun Sanomien* sivuille joulukuun loppupuolella 1939. Tieto yleisurheilija Pentti Valkaman kaatumisesta julkaistiin lehdessä 28.12.1939, yhdeksän päivää Valkaman kaatumisesta.⁶⁷ Vuodenvaihteen jälkeen kaatuneista urheilijoista ilmoiteltiin tiheästi, näistä useampaan kertaan kirjoitettiin kaatuneesta pikaluistelijamestari Birger Waseniuksesta. Tässä tutkimuksessa ilmoituksia kaatuneista urheilijoista ei ole taulukoitu, ellei ilmoituksissa ole liikunnan ja urheilun asemaan kantaa ottavia katkelmia. Ensimmäisiä ilmoituksia yhdistävä tekijä on, että useissa niistä kerrotaan urheilijalla olleen vielä paljon annettavaa Suomen urheilulle. Monissa tapauksissa mainitaan urheilijan lupaavuus ja arvailaan saavuttamatta jäänyttä arvokisamenestystä.

Suomen hiihtäjäsuuruuksien teot rintamalla olivat lehtien suosikkiaiheita. Hiihtotaidon puutteen nähtiin tuhoavan venäläissotilaita. Sen osapuolen kuvattiin voittavan, jolla on etevämmät hiihtojoukot. *Turun Sanomat* mainitsee hiihtäjät Pauli Pitkäsen ja Pekka Vannisen osana ”reipasta joukkuetta”, joka eräälläkin vaarallisella retkellä tuhosi vahvistetun komppanian vahvuisen vihollisen.⁶⁸ Vihollisen kuvattiin tuntevan suurta kauhua erityisesti suomalaisia hiihtopartioita, ”valkeita haamuja”, kohtaan. Hiihtäjä Pekka Niemen mukaan rauhanajan hiihtovalmennus oli luonut terää niille suorituksille, jotka isänmaa nyt sodassa vaati.⁶⁹

Kotirintamalle jääneistä urheilijoista ei *Turun Sanomien* kirjoituksissa sodan aikana mainita. Kotimaan kilpaurheilun kuvattiin olleen täysin poissa ohjelmasta, koska kaikki kynnelle kykenevät olivat nyt tärkeämissä töissä. Urheilijoiden sijoitukset ja tehtävät rintamalla kiinnostivat kansaa, ja *Turun Sanomat* pyrkiikin tasaisin väliajoin listaamaan näistä tietoja.

Urheilu sodanjälkeisissä kirjoituksissa

64

Talvisodan päättymisen myötä lehdistön huomio kiinnittyi yhä vahvemmin olympialaisten kohtaloon, olihan lopullinen päätös luvattu tehdä 1.5.1940. Helsingin kaupunginjohtaja Erik von Frenckellin mukaan oli kuitenkin vielä liian aikaista puhua kisojen järjestämisestä Suomessa, koska maalla oli paljon tärkeitä elinkysymyksiä ratkaistavanaan. ”Suruhuoneessa ei puhuta rauhanjuhlista”.⁷⁰ Myös Urho Kekkonen Suomen Olympiakomitean puheenjohtajana epäili, kannattaako poliittisesti epävarmassa tilanteessa sitoa suuria rahasummia näin epävarmaan yritykseen.⁷¹

Maaliskuun aikana urheiluun liittyvä uutisointi painottui vähitellen yksinomaan olympialaisten ympärille. Mieliä kirjoitettiin Suomessa vakiintuneen vähitellen olympialaisten järjestämistä vastaan. Tähän vaikutti viimeisimpänä se, että enemmistön kisoihin kutsutuista maista kerrottiin kääntyneen kielteiselle kannalle.⁷² *Turun Sanomat* uutisoi 24.4.1940 Suomen tehneen lopullisen päätöksen – Suomi ei järjestäisi vuoden 1940 olympialaisia.⁷³

Kun olympialaisten järjestämisestä luopuminen oli selvä, olympia-aiheinen kirjoittelu keskittyi osin seuraavista olympialaisista haaveiluun. Suuremmalta osin kuitenkin pysyteltiin peruuntuneiden olympialaisten äärellä – ”olympiakesässä, jota ei koskaan tullut”. Kansainvälinen urheilumenestys oli nähty kansakunnan itsetunnon kohottajana, jolle oli nyt haastavaa nähdä korvaajaa.⁷⁴ Kirjoituksissa korostettiin, että Suomen kansa, erityisesti sodassa taistelleet, olisi ansainnut pitkään haaveena olleet ”rauhankisat”. Parhaiden urheilijoidemme muistutettiin uhranneen terävimmän lajikuntonsa, osan jopa henkensä. Osin epäiltiin, että suomalaisten sotilaiden tekemät uhraukset olivat jo nyt alkaneet haihtua kansan mielistä.⁷⁵

Taisto Mäen kiertueen nähtiin useasta voitosta huolimatta palauttaneen Mäen ”tavallisten kuolevaisten kirjoihin”. Kisoista, joissa Mäki ei sijoittunut ensimmäiseksi, kirjoitettiin ”häviöinä”. Olojen Suomessa koettiin pitävän mielet niin kiintyneinä muihin asioihin, että Mäen kehnoksi koettu

menestys ei nyt synnyttänyt sitä ”kansallissurua”, joka normaalioloissa olisi syntynyt.⁷⁶ Taloudellisesti kiertue oli kuitenkin menestyksekas, ja Paavo Nurmen mukanaolon myötä tapahtumat keräsivät Yhdysvalloissa paljon huomiota. Vaikka suurjuoksijoidemme voittoihin tottunut kotimainen lehdistö suhtautui Mäen ”häviöihin” armottomasti, Nurmen mukaan suuren yleisön keskuudessa ”propaganda oli onnistunutta”.⁷⁷

Sodan vaikutus jatkui rauhansopimuksen jälkeenkin. Vaikutuksiin lukeutui kansallisten urheilusarjojen ja tapahtumien lykkäytyminen. Jalkapallon mestaruussarjan jäljellä olevat ottelut oli syksyllä siirretty vuoden 1940 keväälle. SPL:n edustajakokous päätti kuitenkin huhtikuussa, että sarja katsottaisiin päättyneeksi. Mestaruussarjan seuraava kausi alkaisi, olosuhteiden salliessa, elokuussa. Vuoden 1939 mestariksi julistettiin sarjan päättymishetken pistetilanteen mukaisesti Turun Palloseura.⁷⁸ Kesällä järjestettäisiin ennen sarjakautta cup-otteluita, minkä lisäksi seuroja kehoitettiin järjestämään ystävyysotteluita sotainvalidien hyväksi.⁷⁹

Lajiliittojen toiminnan käynnistämiseen liittyi ongelmia, koska toiminta oli talvella pysähdyksissä. Liittojen vuosikokoukset oli useina vuosina pidetty kevätkaudella, mutta monet liitot siirsivät nyt kokouksiaan pidettäväksi syksyllä.⁸⁰ Samoin kuin urheilijat, olivat järjestöjen ja liittojen toimihenkilötkin olleet pitkään poissa siviilitehtävistään.⁸¹ Seuroissa odotettiin vielä jäseniä takaisin ”sieltä jostakin”. Esimerkiksi osa turkulaisista jalkapallojoukkueista ei vielä kyennyt ilmoittautumaan mukaan kesän cup-otteluihin, koska pelaajista valtaosa oli palaamatta. Tässä yhteydessä käy myös ilmi, että urheilijoitakin oli ollut ”kotirintaman töissä”. Sodan aikana *Turun Sanomat* kirjoitti kaikkien urheilijoiden olleen asepalveluksessa, mutta toukokuun kirjoituksissa esiintyy ”kotirintaman miehiä”. Nämä urheilijat olivat jo tässä vaiheessa päässeet joukkueidensa riveihin.⁸²

Toukokuussa kansainvälisen tilanteen koettiin asettavan ahtaat rajat urheilulle. Tilanne Suomessa oli kääntynyt sikäli pääläelleen, että nyt kansallinen urheilu oli vähitellen käynnistymässä, mutta kansainvälinen kilpailutoiminta oli pysähdyksissä. ”Kansainvälisen kannuksen” puutteen taas nähtiin haittaavan kotimaisten huippujen motivaatiota.⁸³

Valmentaja Paavo Karikko⁸⁴ totesi *Turun Sanomille* antamassaan haastattelussa seuraavasti: ”Sodan

Kuva 5. ”Kesä tulee jo urheilijoillekin”. *Turun Sanomat* 6.5.1940. Kuva: Turun yliopiston kirjasto.

Jalkapalloilijoita eilen harjoittelemassa Turun Urheilupuistossa.

Kesä tulee jo urheilijoillekin.

Eilen oli Turun Urheilupuistossa vilkasta urheilutoimintaa.

Eilen, ensinkään kesäkuukautena sunnuntai-iltana, lähehtivät urheilijain lauantai-iltoissa Urheilupuistossa. Turun Palloseuran pelaajat olivat kokoontuneet seurapöytänsä eteläisen Stadion-parekseen surinkoloon nukkumaan. IFK:n, Turun Riennon ja Makkaran pelaajat lähtivät pallon kimpussa pienellä pallonkierroksella parvikkoon takana; varsinkin keltaapaloja oli runsaasti. Yleisurheilijoitakin nähtiin harjoittelemassa. Keskustustyössä Prahan kokouksen yhteydessä seuravain Saatalaisen kanssa, Turun Riennon joukkoonesta pyrkii nauttimaan seurakunnan matkamatkalle ja TUL:n Turun Väina oli läsnä. Järjestänyt marjoonakkipallat, jossa kuitenkin oli vähäisäisesti seurataja. Seuran urheilijain joukossa nähtiin harjoittelemassa mm. tunnettu sprintteri T. Varma. Kesä tulee urheilijoillekin. Esiin pyrkivät nähdä haastavasti ja etenemään mielen lähtökä.

vuoksi tapahtunut urheilun keskeytyminen ei loppujen lopuksi paljoakaan merkitse, mutta jos tämä keskeytys jatkuu vielä rauhallisten olojen palattuakin, niin se merkitsee jo huonoa”. Karikko oli huolissaan kilpailukauden painottumisesta loppukesään ja syksyyn sekä urheilujoukkueiden vielä hajanaisista riveistä. Osasyys urheilijoiden paluun myöhästymiseen Karikko mainitsi sen, että ”kylvötoihin lomautettujen” joukkoon ei lukeutunut turkulaisurheilijoita. Paikalliset urheilijat olivat nimittäin Karikon mukaan lähes poikkeuksetta ”kaupungin asfalttipelloilla” leipänsä ansaitsevia.⁸⁵

Turun Sanomat kirjoitti toukokuun lopulla, että näkemykset urheilun ”turhanpäiväisyydestä” olivat sodan päättymisen jälkeen levinneet. Suomessa oli käynnistymässä jälleenrakentamisen aika, jossa liikunnan ja urheilun aseman saatettiin katsoa olevan vähäpätöisempi kuin esimerkiksi työnteon ja sivistyksen. Urheilupalstalla kuitenkin vastataan tähän – kirjoituksen mukaan myös urheilun tuli pyrkiä palautumaan niille raiteille, joilla se ennen sotaa oli. Sodassa olleista ainakin 80 prosentin kirjoitettiin harrastaneen ennen sotaa ”ruumiinliikuntaa, urheilua”. Tätä harrastusta ei tullut nyt viedä heiltä pois, koska urheilun nähtiin yhdistävän heidät taas jokapäiväiseen elämään ja työntekoon. Urheilun kirjoitettiin antavan sodasta palanneille reipasta mieltä ja uskoa tulevaisuuteen. Tämä tekisi heistä taas ”nopeasti rauhan töihinkin pystyviä miehiä”.⁸⁶ Mainittu 80 prosenttia voidaan faktana kyseenalaistaa, mutta harrastajien määrän korostaminen osoittaa, että urheilun tuli nyt itse pitää ääntä asemansa puolesta.

Sodan päättymisen ja olympialaisista luopumisen jälkeen SVUL:n ja TUL:n yhteistoiminnasta kirjoitettiin toisaalta ylistävään, toisaalta huolestuneeseen sävyyn. Urheiluväen yhteistyön nähtiin syventyneen yhteisen tavoitteen eteen taisteltaessa. Tätä kuvattiin liikunnan ja urheilun sarallakin ”talvisodan hengeksi”.⁸⁷ Järjestöt näkivät rintamatapahtumissa tekemänsä liikuntakasvatustyön merkityksen. Huolta herätti kuitenkin järjestöjen välille solmitun yhteistoimintasopimuksen muodollinen raukeaminen, sillä sopimus oli koskenut kilpailullista yhteistoimintaa vain vuoden 1940 olympialaisiin saakka. Urheiluelämän nopeaksi elvyttämiseksi tuli järjestöjen välille neuvotella uusi sopimus, jottei jouduttaisi minkäänlaiseen ”välitilaan”.⁸⁸

Sodan päättymisen jälkeen yksittäisistä urheilijoista kirjoittelu keskittyi siihen, ketkä urheilijoista olivat palanneet rintamalta. Sodan aikana aloitettu ”reippaan urheilijaluonteen” ylistys vielä enimmäkseen jatkui. Poikkeuksena linjasta on joitakin huomioita palanneiden urheilijoiden ”harjoitushaluttomuudesta” ja ”tarmottomuudesta”. Ankarana talven ymmärrettiin aiheuttaneen urheilijoissakin henkistä väsymystä. Tämän yli oli kuitenkin ponnistettava, sillä juuri harjoittelun ja otteluiden nähtiin auttavan unohtamaan sodan kauhut.⁸⁹

Tämän tutkimuksen osalta aineiston syvälinen analyysi päättyi touko-kesäkuun vaihteeseen 1940. Tämän jälkeen *Turun Sanomien* kirjoitukset eivät joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta käsittele talvisodan vaikutusta liikunnan ja urheilun asemaan Suomessa. Poikkeuksen tekevät lähinnä kirjoitukset peruuntuneista olympialaisista ja korvaavista ”kotiolympialaisista”. Suurimmaksi osaksi kirjoitukset kuitenkin painottuvat jälleen normaaliin tulosuutisointiin. 9.6.1940 urheilukausi Turussa alkoi murtomaajuoksun SM-kilpailuilla. Tämän yhteydessä kirjoitettiin, että ”elämä tuntuu palanneen rauhan ajan tahtiin”.⁹⁰

Ennen sotaa ja sodan jälkeen – kirjoitusten teemat elävät ajassa

Analysoimani 116 kirjoitusta ilmentävät eri sodan vaiheissa vallinneita käsityksiä ja näkemyksiä. Taulukossa 1 on esitetty tämän tutkimuksen pääteemojen esiintyminen eri ajanhetkillä lokakuusta 1939 toukokuuhun 1940. Pääteemoista jokainen jakautuu useampaan alateemaan. Talvisodan päättymisen

Moskovan rauhan astuessa voimaan 13.3.1940 synnytti joitakin uusia alateemoja pääteemojen alle. Tässä tutkimuksessa oleellista on kuitenkin tarkastella pääteemojen mukaisten kirjoitusten jakautumista aikarajauksen alusta loppuun.

Teema/ Kuukausi (kirjoituksia)	Loka- kuu -39 (11 kpl)	Marras- kuu -39 (12 kpl)	Joulu- kuu -39 (8 kpl)	Tammi- kuu -40 (19 kpl)	Helmi- kuu -40 (14 kpl)	Maalis- kuu -40 (19 kpl, 13.3. jälkeen 10kpl)	Huhti- kuu -40 (kirjo- ituksia 10 kpl)	Touko- kuu -40 (kirjo- ituksia 23 kpl)	Yhteensä kirjo- ituksia 116 kpl
Prosenttiosuus kuukaudessa % / Kappalemäärä									
1. Urheilu Suomen kansainvä- lisen vai- kuttamisen keinona	37,5 / 3	43,75 / 7	10 / 1	40,625 / 13	42,1 / 8	64 / 16 (13.3. jälkeen 9 kpl)	42,9 / 6	15,4 / 4	38,7 / 58
2. Sodan vaikutus liikuntaan ja urhei- luun	50 / 4	37,5 / 6	30 / 3	15,625 / 5	21,1 / 4	16 / 4 (13.3. jälkeen 4 kpl)	50 / 7	53,8 / 14	31,3 / 47
3. Liikunnan ja urheilun vaikutus sotaan	0 / 0	12,5 / 2	40 / 4	18,75 / 6	26,3 / 5	8 / 2 (13.3. jälkeen 0 kpl)	7,1 / 1	15,4 / 4	16 / 24
4. Urheili- jat sotilaina	12,5 / 1	6,25/ 1	20 / 2	25 / 8	10,5 / 2	12 / 3 (13.3. jälkeen 1 kpl)	0 / 0	15,4 / 4	14 / 21
Yhteensä:	100 % / 150 kpl								

Taulukko 1. Pääteemojen esiintyminen Turun Sanomien kirjoituksissa 1.10.1939 – 31.5.1940.

1. ja 2. pääteema nousivat kirjoituksissa lukumäärällisesti eniten esille. Joka toinen aineiston kirjoituksista sisältää kansainvälisen vaikuttamisen teeman. Lähes yhtä usein teemana esiintyy sodan vaikutus liikuntaan ja urheiluun. 3. ja 4. pääteema esiintyvät lukumäärällisesti vähemmän. Niissä on nähtävissä selkeästi ajankohdan vaikutus esiintyvyyteen. Seuraavassa havaintoni teemoittain:

1. Urheilu Suomen kansainvälisen vaikuttamisen keinona. Pääteema jakaantuu seuraaviin alateemoihin: olympialaiset, Mäki ja Nurmi, jääpallo ja Pohjolan veljeshenki. Otsikoita ovat esimerkiksi ”Suomen USA:n lähettiläät”,⁹¹ ”Suomen mainostaminen”⁹² ja ”Stadionin laitteet parhaiten todistavat, että Suomen kansa on ahertanut yksinomaan rauhanomaisissa askarruksissa”.⁹³

Paavo Nurmi palasi Yhdysvalloista Suomeen talvisodan päätyttyä. Taisto Mäki jäi juoksemaan jäljellä olleet, sovitut kilpailut. Nurmi lausui paluunsa syyksi tarpeen hoitaa asioitaan. Ensimmäisissä

paluunsa jälkeisissä haastatteluissa Nurmi alkaa osaltaan ottaa kantaa kotimaan asioihin; nyt oli keskityttävä suurten urheilutapahtumien sijaan massojen liikuttamiseen. Nuoriso tuli saada mukaan kaikkeen urheilutoimintaan.⁹⁴ Nurmen liikkeet ja lausunnot ovat linjassa tekemieni havaintojen kanssa; 1. pääteema esiintyy tammikuusta maaliskuuhun yleisimmin. Kansainvälisessä vaikuttamisessa keskeistä oli tuen ja avunannon pyytäminen silloin, kun sille nähtiin ja toisaalta pelättiin olevan eniten tarvetta. Vaikuttamisen näkökulmasta lehdistön fokus siirtyi rauhanehtoien myötä kotimaan asioihin. Mäki jatkoi juoksujaan maailmalla, mutta Nurmi ei ollut enää mukana nostamassa tapahtumien julkisuusarvoa.

2. Sodan vaikutus liikuntaan ja urheiluun. Pääteema jakaantuu ennen talvisotaa ja talvisodan aikana seuraaviin alateemoihin: Kisoja perutaan, töitä kotirintamalla ja positiiviset vaikutukset. Talvisodan päättymisen jälkeen alateemat ovat: Kisoja perutaan, jalkapallo ja vaikutus mielipiteisiin. Otsikoita ovat esimerkiksi ”Talviurheilusesonkia ei kotirintamalla ole”⁹⁵ ja ”Kansamme sitkistyy ja terästyy”.⁹⁶

Tarkastelemani ajanjakson kirjoituksissa havaitsin, ettei taistelevien joukkojen kohtaamia haasteita tai menetyksiä surkuteltu saati suurenneltu. Urheiluun erikoistuneita lehtiä, etupäässä *Urheilulehteä*, tutkineet Jouni Lavikainen ym. ovat havainneet, että lehdet ja julkaisut eivät juuri kirjoittaneet rintaman vastoinkäymisistä tai tappioista.⁹⁷ Muiden yhteiskunnan alojen tapaan sodan vaikutuksista liikuntaan ja urheiluun kirjoitettiin säännöllisesti talvisodan aikana. Vaikutusten kuvaamista osana uutisointia voidaan pitää luontevana ilman kärkeviä kannanottojakin. Urheilukisojen peruuntumisesta ja kilpailukauden viivästymisestä kirjoitettiin pääosin asiapitoisesti, mutta toisin kuin rintamatapahtumien kohdalla, urheilun osalta vastoinkäymisiä korostettiin – esimerkiksi olympialaisten peruuntumisen kuvattiin joissakin yhteyksissä vähentävän Suomen urheilun kansainvälistä arvostusta.

68

Merkittävänä havaintona pidän 2. pääteeman esiintyvyyden kasvua sodan jälkeen, toukokuun kynnyksellä. Osin 2. pääteeman mukaiset kirjoitukset keskittyvät viivästyneeseen kilpailukauden alkuaan ja seurojen hajanaisiin riveihin, mutta osin palataan myös sodan aikaisiin vaikutuksiin. Sodan vaikutuksia siirrytään käsittelemään ”miten meidän kävi?” -näkökulmasta. Näissä kuvataan useassa yhteydessä urheilun kokemien menetysten olleen suurempia, kuin sodan aikana kuvattiin. 2. pääteeman esiintyvyyden kasvuun vaikuttaa urheilutoimittaja Sulo Laakkosen paluu toimitukseen toukokuussa 1940. Tämän tutkimuksen pääteemojen ajalliseen jakautumiseen vaikuttaa oleellisesti se, että aineistona käyttämäni lehden urheilutoimittaja oli rintamalla lähes koko tarkastelemani aikavälin. Paluustaan alkaen ”Luuri” tarkastelee osin takautuvasti sodan vaikutuksia liikuntaan ja urheiluun. ”Murheisen mielen” ehkäisemiseksi hän kehottaa koko kansaa mukaan liikuntakasvatustyöhön.⁹⁸

3. Liikunnan ja urheilun vaikutus sotaan. Pääteema jakaantuu seuraaviin alateemoihin: Lahjoitukset, urheilu puolustuskuntauisuuden rakentajana ja urheilu maanpuolustushengen kohottajana. Otsikoita ovat esimerkiksi ”Urheilun panos puolustustaistelussamme”,⁹⁹ ”Suomalainen sisu”¹⁰⁰ ja ”Urheilumieli ja vastuuntunto”.¹⁰¹

Tämän pääteeman mukaiset kirjoitukset keskittyvät useimmin urheiluun puolustuskuntauisuuden rakentajana. Tästä näkökulmasta aihetta ei käsitellä ennen sodan alkua, vaan kiihtyvällä tahdilla sodan alettua. Voidaan päätellä, että urheilun asemaa ja vaikutusta korostamalla pyrittiin vaikuttamaan ennen kaikkea lehtiä lukevan kansan mielialaan ja uskoon sodassa menestymiseen. Tämän pääteeman mukaisissa kirjoituksissa korostettiin monesti urheilun roolia sotaa edeltäneessä ajassa, taistelijan ja valveutuneen kansalaisen luojana.

4. Urheilijat sotilaina. Pääteema jakaantuu seuraaviin alateemoihin: Kaatuneita, hiihtäjät, suomalaisia urheilijoita ja pohjoismaalaisia urheilijoita. Otsikoita ovat esimerkiksi ”Missä urheilijat?”,¹⁰² ”Suomalaisia hiihtopartioita kohtaan ryssät tuntevat suurta kauhua”¹⁰³ ja ”Uhreja”.¹⁰⁴

Yksittäisten urheilijoiden sijoituksista ja tehtävistä kirjoittamalla vastattiin kansan tiedonjanoon. Urheilijoiden rinnastaminen sankareihin, esimerkiksi hiihtopartioiden tapauksessa, oli taas linjassa kansan mielialaan vaikuttamisen kanssa. Kiivainta 4. pääteeman mukainen kirjoittelu oli tammikuussa, kun yhtä aikaa ilmestyi kaikkien alateemojen mukaisia kirjoituksia.

Väitöskirjaani liittyvässä tutkimuksessani olen havainnut eri tahoilla olevan omat kriisinkestävyyden ominaisuutensa. Tässäkin tapauksessa valtiolla ja kansalla oli omat resilienssinsä, liikunnalla ja urheilulla taas omansa. Talvisodan osalta Suomen valtion resilienssi oli *Turun Sanomien* kirjoitusten perusteella erisuuri kuin urheilun. Sotatappioita kehoitettiin olemaan surkuttelematta. Sodan jälkeen kansan ei ollut aika ”kääntää huonompaa minäänsä kaikkien havaittavaksi”. Sama päti urheiluun, olivathan urheilijat kaatuneet ”hymy huulilla” isänmaansa puolesta ja uudelleenrakentaminen oli alkamassa myös urheilun osalta.¹⁰⁵ Urheilun yksittäisiä menetyksiä ja tappioita toimittajat käsittelivät kuitenkin vapaasti, surkuttelua kansainvälisen kilpailumenestyksen, olympialaisten ja viivästyneen kilpailukauden ympärillä ei pyrittykään välttämään.

Liikunnan ja urheilun vaikutuksen sotaan, tai ainakin aiheen käytön sotapropagandana, havaitsin menettäneen merkitystään heti talvisodan päättyessä. Yksi urheilua koskevien kirjoitusten tehtävistä oli luoda kansalle uskoa sodassa menestymiseen, ja sodan lopputuloksen ollessa selvä tämä tehtävä tuli päätökseensä. Talvisodassa urheilun merkitystä rintamatapahtumiin pidettiin suurena sodan alusta loppuun, eikä käsityksen kirjoitettu missään vaiheessa muuttuneen. Urheilu ja urheilijat nähtiin voittajina, kunnes sota loppui ja rauha solmittiin. Sodan päätyttyä yksittäiset näkemykset urheilun ”turhanpäiväisyydestä” löysivät tiensä lehden sivuille. Kun urheilun tärkeyttä ja urheilijoiden suuruutta korostavat kirjoitukset vähenivät, vastakkaisille näkemyksille syntyi tilaa.

- ¹ Jouko Kokkonen, *Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*, Suomen Urheilumuseosäitiön tutkimuksia n:o 3, Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy 2015, 45.
- ² Samu Karvala, *Sisäradalta lukien sosialisti, porvarisherra ja ruotsikko... – Poliittiset käistat sanomalehtien urheilukirjoittelussa 1906–1917*, Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto 1999, Journalistikka, 1.
- ³ *Suomen Urheilulehti*, 1.4.1898. Lehden ensimmäisen numeron sisällykseen kuuluvat esimerkiksi osiot voimistelusta, miekkailusta, metsästyksestä, kynologiasta, purjehduksesta, soudusta ja kalastuksesta.
- ⁴ Kokkonen, *Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*, 54.
- ⁵ Kokkonen, *Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*, 55 & *Työväen Urheilulehti*, 30.5.1921.
- ⁶ ”Nuorison sotilaallisen alkeisvalmennuksen tärkeät painopisteet maasto-oppi, suunnistaminen, maastoleikit ja urheilu,” *Helsingin Sanomat*, 9.2.1937, 8.
- ⁷ Jyrki Talonen, *Vuosisata liikuntaa ja liikettä. TUL:n Varsinais-Suomen piirin 100-vuotishistoria 1919–2019*, Vaasa: Waasa Graphics Oy 2019, 126.
- ⁸ ”Urheilla, vai eikö urheilla?” *Varsinais-Suomen vartio: Turun suojeluskuntapiirin lehti*, 1.12.1935, 19–21.
- ⁹ Kokkonen, *Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*, 62.
- ¹⁰ Raimo Vahtera, *Matkan määränä kansan menestys. Turun Sanomat 1905–2005*, TS-Yhtymä/Hansaprint Oy 2004, 118, 453–454.
- ¹¹ Jenni Karimäki, *Tulevaisuuden lähtökohdista kansanvallan kolmiliittoon - Kansallinen Edistyspuolue ja kansallisen eheytyksen politiikka 1919–1939*, väitöskirja, poliittinen historia, Turun yliopisto, Turku: Painosalama Oy 2016, 4.
- ¹² *Turun Sanomat*, 9.10.1939, 4, 5.
- ¹³ ”Katset kohdistuvat Suomeen,” *Turun Sanomat*, 11.10.1939, 1, 5.
- ¹⁴ Jouko Kokkonen, *Kansakunta kilpasilla: Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952*, väitöskirja, Bibliotheca historica 119, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2008.
- ¹⁵ Anssi Halmesvirta, ”Kun ryssä löi vyötärön alapuolelle. Urheilu ja maanpuolustus talvisodan aikana”, *Urheilu ja sota - Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 2013–2014*, toim. Heikki Roiko-Jokela & Esa Sironen, Helsinki: Suomen Urheiluhistoriallinen Seura, 33–41.
- ¹⁶ Lauri Keskinen, ”Suomalaisten työväenlaajen suhde urheiluun vuosina 1903–1923”, *Liiikunta & Tiede* 48:1 2011, 56–62. Tässä tutkimuksessa on sovellettu Keskinen käyttämää taulukkomallia tulosten esittämiseen.
- ¹⁷ Hanna-Kaisa Korhonen, *Urheilu suojeluskuntalehti Pohjan Miehessä vuosina 1924–1939*, Pro gradu -tutkielma, Oulun yliopisto 2019, Historiatieteet.
- ¹⁸ Karvala, *Poliittiset käistat sanomalehtien urheilukirjoittelussa 1906–1917*.
- ¹⁹ Kirsi Juhila, ”Teemoittelu”. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*, Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>, [Viitattu 6.9.2023.]
- ²⁰ ”V:n 1940 olympialaiset,” *Turun Sanomat*, 29.10.1940, 5.
- ²¹ ”Suomen mainostaminen,” *Turun Sanomat*, 9.11.1939, 2.
- ²² ”Stadionin laitteet parhaiten todistavat, että Suomen kansa on ahertanut yksinomaan rauhanomaisissa askarruksissa,” *Turun Sanomat*, 18.11.1939, 5.
- ²³ ”Olympialaisten isäntämaa uhattuna,” *Turun Sanomat*, 21.11.1939, 2.
- ²⁴ ”Ruotsin urheiluväen kaunis ele,” *Turun Sanomat*, 4.12.1939, 1.
- ²⁵ ”Olympian kisat aikanaan ensin Suomelle, sitten Englannille,” *Turun Sanomat*, 3.3.1940, 6.
- ²⁶ ”Taisto Mäki USA:han,” *Turun Sanomat*, 15.11.1939, 5.
- ²⁷ ”Kälarnen USA:n matkaa ei voida päättää, ennen kuin on saatu tieto olympialaisten kohtalosta,” *Turun Sanomat*, 23.11.1939, 5.
- ²⁸ Viiden kuukauden kiertueen aikana 1925 Paavo Nurmi osallistui 55 kilpailuun ja lukuisiin juoksunäytöksiin. Kilpailuistaan Nurmi voitti 53, sijoittui kerran toiseksi ja keskeytti kerran. Nurmi juoksi kiertueella 29 epävirallista sisäratojen maailmanennätystä. Vasta vuodesta 1987 IAAF alkoi hyväksyä virallisia sisäratojen maailmanennätyskysyksiä. <<https://paavonurmi.fi/olympic-games/>> & <<https://paavonurmi.fi/maailmanennatykset/>>, [Viitattu 20.9.2023.]
- ²⁹ ”Mäki ja USA,” *Turun Sanomat*, 17.11.1939, 5.
- ³⁰ ”Paavo Nurmi lähtee Taisto Mäen mukana USA:aan,” *Turun Sanomat*, 18.11.1939, 5.
- ³¹ ”Suomen USA:n lähettiläät Taisto Mäki ja Paavo Nurmi aloittaneet valtamerentakaisen matkansa,” *Turun Sanomat*, 24.1.1940, 2.
- ³² ”Urheilun panos puolustustaistelussamme,” *Turun Sanomat*, 4.2.1940, 2.
- ³³ Kansainvälisinä vaikuttimina käytettiin sen ajan mahtilajeja. Jääpallo kulki suosiossaan ja kasvussaan vuosikymmeniä edellä jääkiekkoa, esimerkiksi jääpallon kansallisesta mestaruudesta oli kamppailtu kaksikymmentä vuotta ennen kuin jääkiekko sai ensimmäiset suomenmestarisensa. Jääpallo oli talvisodan aikana muihin talvisiin joukkuelajeihin nähden luontevin vientituote. Olihan jääkentillä ja luistinradoilla yleistyneen ”hockey-luistimien”, ”hokkareiden”, kirjoitettu pilaavan nuorten luistelijoiden kehityksen. Toisin kuin kaarevateräisillä luistimilla, oikoteräisillä hokkareilla ei nähty mahdolliseksi monipuolisen ruumiinharjoituksen saamista. Kouluja ja koteja kehoitettiin käymään taisteluun turmiollista hokkari-ihastusta vastaan. ”Hokkarit,” *Turun Sanomat*, 29.12.1940, 1.
- ³⁴ Tähän asti Suomen Palloliiton miehittämään joukkueeseen valittiin ensi kertaa myös Työväen Urheiluliiton (TUL) pelaajia. ”Tämä ottelu on historiallinen erästä hyvin lämmittävästä syystä, nimittäin siksi, että Tukholman stadionilla nyt maamme molempain urheiluliittojen miehet kamppailevat vierasmaalaisen katsojakunnan edessä ensimmäisen yhteistyöottelunsa.

Joukkueessa ovat näet edustettuina molemmat liitot, jotka täten ensi kertaa teossa osoittavat ulkomaailmalle veljeyttä.”
”Ottelu,” *Turun Sanomat*, 11.2.1940, 1.

³⁵ ”Kaksi TUL:n miestä Ruotsiin ja Norjaan matkustavaan jääpallo-maajoukkueeseen,” *Turun Sanomat*, 1.2.1940, 4.

³⁶ ”Jääpallomaatottelun radiokuuntelijoita kehoitetaan myöskin Suomessa suorittamaan vapaaehtoinen pääsymaksu,” *Turun Sanomat*, 9.2.1940, 3.

³⁷ ”Sydämellistuntuinen jääpallomaatottelu päättyi Ruotsin niukkaan, oikeutettuun voittoon 2–1 (1-0),” *Turun Sanomat*, 12.2.1940, 1, 3.

³⁸ ”Urheiluväljeys,” *Turun Sanomat*, 6.1.1940, 1.

³⁹ ”Vapaaehtoisten ilmoittautuminen Ruotsissa on pyhien jälkeen suuresti lisääntynyt,” *Turun Sanomat*, 5.1.1940, 3.

⁴⁰ ”Kansainvälisen urheiluliiton kehoitus maailman urheilumiehille tuen ja avun antamisesta Suomelle,” *Turun Sanomat*, 25.1.1940, 5.

⁴¹ ”Holmenkollenilla Suomen päivä,” *Turun Sanomat*, 5.3.1940, 4.

⁴² Allekirjoitettu Helsingissä, 5.3.1940. Allekirjoittajina Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto, Työväen Urheiluliitto, Johan Wilhelm Rangell, Urho Kekkonen, Urho Rinne ja Toivo Vilppula.

⁴³ ”Kutsumme teitä, Pohjolan urheilumiehet, rinnallemme täyttämään syntyneitä aukkoja riveissämme,” *Turun Sanomat*, 8.3.1940, 2.

⁴⁴ ”Kulunut kesäkausi: Puolimailerien vankka nousu,” *Turun Sanomat*, 11.10.1939, 6 & Kantakortti: Sulo Yrjö Laakkonen, Kansallisarkisto. Laakkonen palveli talvisodassa muonittajana (9.10.1939 – 3.5.1940, Kenttätykistörykmentti 5, 2. patteri).

⁴⁵ ”Tänään,” *Turun Sanomat*, 13.10.1939, 5.

⁴⁶ ”Jalkapallomestaruus ratkaistaan ensi keväänä,” *Turun Sanomat*, 7.11.1939, 7.

⁴⁷ ”Painin Ruotsi-Suomi-Eesti-ottelu lykätty,” *Turun Sanomat*, 13.11.1939, 4.

⁴⁸ ”Jääkiekon mestaruussarja raukeaa,” *Turun Sanomat*, 29.11.1939, 4.

⁴⁹ ”Talviurheilusesonkia ei kotirintamalla ole,” *Turun Sanomat*, 14.1.1940, 5.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ ”Huomiota siirtoväen oloihin,” *Turun Sanomat*, 11.12.1939, 2.

⁵² ”Urheilullista virkistystoimintaa olisi urheiluväen kaikkialla pyrittävä järjestämään,” *Turun Sanomat*, 15.2.1940, 4.

⁵³ Urho Kekkonen piti esitelmän kutsuvieraille Strömsborgissa, Ruotsissa 26.9.1941. Esitelmässään Kekkonen kuvasi, ettei Suomen urheilu kyennyt yhdistämään kansaa ennen sotaa, ilman pakkoa, terveen ja luonnollisen hengen mukaisesti. Yksimielisyys kansan keskuudessa saavutettiin vasta muilla, raskaammilla keinoilla. <<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/11656/TMP.objres.4355.html?sequence=1>>, [Viitattu 4.10.2023.]

⁵⁴ ”Yhteistyö,” *Turun Sanomat*, 20.11.1939, 3 & ”Ukkospilven alla,” 14.12.1939, 2.

⁵⁵ ”Jalkapallokamppailu Turussa,” *Turun Sanomat*, 18.11.1939, 5.

⁵⁶ ”Kansamme mielialan puhdistuminen,” *Turun Sanomat*, 14.12.1939, 2.

⁵⁷ ”Avoin kirje Sillantaan urheilijaveikoilleni TUL:ssä,” Suomen Sosialidemokraatti, 23.12.1939, 5 & ”On marssittu erossa, taistellaan yhdessä,” *Turun Sanomat*, 24.12.1939, 11. Huomionarvoista on, että aiemman julkaisun sanamuoto ”vaaratonta” muuttui *Turun Sanomien* julkaisussa muotoon ”varatonta”.

⁵⁸ *Suomen Sotilas*, 15.11.1919. Lehtori Arvid Rydman kirjoitti otsikolla ”Urheilu, voimistelu ja leikki suojeluskuntien ohjelmaan” urheilun, voimistelun ja leikkien merkityksestä sotilaskasvatuksessa. Rydman kuvasi mm. sisusta seuraavasti: ”Voimistelu kehittää sotilaallista täsmällisyyttä, nopeaa komennuksen käsittämistä ja sen mukaista suoritustakin. Urheilu taas kehittää kestävyyttä, päättäväisyyttä ja sisua, jotka kaikki ovat omiaan kehittämään erinomaista kuntoa sotatantereella ja taisteluissa”.

⁵⁹ ”Suomalainen sisu,” *Turun Sanomat*, 11.1.1940, 2.

⁶⁰ ”Urheilun panos puolustustaistelussamme,” *Turun Sanomat*, 4.2.1940, 2.

⁶¹ Ibid.

⁶² ”Urheilullista virkistystoimintaa olisi urheiluväen kaikkialla pyrittävä järjestämään,” *Turun Sanomat*, 15.2.1940, 4.

⁶³ ”TUL:n urheilijoille,” *Turun Sanomat*, 29.2.1940, 2.

⁶⁴ ”Urheilumieli ja vastuuntunto,” *Turun Sanomat*, 10.3.1940, 3.

⁶⁵ ”Tänään,” *Turun Sanomat*, 13.10.1939, 5.

⁶⁶ ”Siellä jossakin,” *Turun Sanomat*, 10.11.1939, 5.

⁶⁷ Kuolinilmoitus Pentti Valkama, *Turun Sanomat*, 28.12.1939, 4.

⁶⁸ ”Hiihtäjäsuuruuksia sodassa,” *Turun Sanomat*, 8.1.1940, 3.

⁶⁹ ”Suomalaisia hiihtopartioita kohtaan ryssät tuntevat suurta kauhua,” *Turun Sanomat*, 10.2.1940, 4.

⁷⁰ ”Olympian kisojen järjestämistä pohditaan jo Ruotsissa,” *Turun Sanomat*, 15.3.1940, 5.

⁷¹ ”Olympiakisojen kohtalo ratkaistaan lopullisesti huhtikuussa,” *Turun Sanomat*, 16.3.1940, 5.

⁷² ”Olympian kisoja ei järjestettäne,” *Turun Sanomat*, 31.3.1940, 4.

⁷³ ”Suomi ei järjestä olympiakisoja tänä vuonna, vaan pyytää saada järjestää seuraavat kisat,” *Turun Sanomat*, 24.4.1940, 1.

⁷⁴ Esim. Kalevi Heinilä, *Liikunta- ja urheilukulttuurimme. Eilen – tänään – huomenna*, Helsinki: Kirja kerrallaan 2010, 13. Suomalaisten urheilijoiden olympiamenestyksen nähdään jopa lisänneen kansakunnan uskoa oikeuteensa suvereeniin olemassaoloon.

⁷⁵ ”Olympia,” *Turun Sanomat*, 14.5.1940, 5.

⁷⁶ ”Kausi,” *Turun Sanomat*, 21.5.1940, 6.

- ⁷⁷ ”Propagandankin alalla Amerikassa kova kilpailu,” *Turun Sanomat*, 12.5.1940, 4.
- ⁷⁸ ”TPS v. 1939 mestariksi,” *Turun Sanomat*, 18.4.1940, 5.
- ⁷⁹ ”Jalkapalloilun mestaruussarja pelataan syys-kevätisarjana,” *Turun Sanomat*, 29.4.1940, 3.
- ⁸⁰ Kts. Talonen, *Vuosisata liikuntaa ja liikettä*, 133. Esim. 25.2.1940 TUL:n Varsinais-Suomen piirin vuosikokouksessa paikalla oli edustajia vain 13:sta piirin 37:stä seurasta.
- ⁸¹ ”Alku,” *Turun Sanomat*, 15.5.1940, 4.
- ⁸² Ibid. & ”Turun jalkapalloilijat valmistautuvat vaativaa kesäkautta vastaanottamaan,” *Turun Sanomat*, 21.5.1940, 5.
- ⁸³ ”Rajoja,” *Turun Sanomat*, 17.5.1940, 5.
- ⁸⁴ Kts. Kalervo Ilmanen, *Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntaballinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919–1994*, Jyväskylän yliopisto: Studies in Sport, Physical Education and Health 43 1996, 122. Paavo Karikko oli Suomen ensimmäinen kunnallinen urheiluohjaaja ennen toista maailmansotaa.
- ⁸⁵ ”Urheilun sarka ei jää kesannoksi tänäkään kesänä Turun tienoilla,” *Turun Sanomat*, 23.5.1940, 5.
- ⁸⁶ ”Paluu,” *Turun Sanomat*, 16.5.1940, 5.
- ⁸⁷ Kokkonen, *Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*, 62.
- ⁸⁸ ”Urheiluväkemme yhteistoimintaa kehitettävä,” *Turun Sanomat*, 9.5.1940, 2.
- ⁸⁹ ”Turun jalkapalloilijat valmistautuvat vaativaa kesäkautta vastaanottamaan,” *Turun Sanomat*, 21.5.1940, 5.
- ⁹⁰ ”Maku tuntuu,” *Turun Sanomat*, 9.6.1940, 3.
- ⁹¹ ”Suomen USA:n lähettiläät Taisto Mäki ja Paavo Nurmi aloittaneet valtamerentakaisen matkansa,” *Turun Sanomat*, 24.1.1940, 2.
- ⁹² ”Suomen mainostaminen,” *Turun Sanomat*, 9.11.1939, 2.
- ⁹³ ”Stadionin laitteet parhaiten todistavat, että Suomen kansa on ahertanut yksinomaan rauhanomaisissa askarruksissa,” *Turun Sanomat*, 18.11.1939, 5.
- ⁹⁴ ”Amerikan pysyminen sodan ulkopuolella syksyn jälkeen vähemmän todennäköistä,” *Suomen Sosialidemokraatti*, 15.5.1940, 7.
- ⁹⁵ ”Talviurheilusesonkia ei kotirintamalla ole,” *Turun Sanomat*, 14.1.1940, 5.
- ⁹⁶ ”Kansamme sitkistyy ja terästyy,” *Turun Sanomat*, 16.1.1940, 2.
- ⁹⁷ Jouni Lavikainen, Kalle Rantala, Vesa Vares, Ossi Viita, Kalle Virtapohja (toim.), *SVUL:n vuosisata. Suomen suurin ja vaikutusvaltaisin urheilujärjestö, Urheilun ja liikunnan kulttuurikeskus TAHTO ja SVUL*, Helsinki: Oy Nord Print Ab 2022, 166.
- ⁹⁸ ”Kunniaa,” *Turun Sanomat*, 10.5.1940, 5.
- ⁹⁹ ”Urheilun panos puolustustaistelussamme,” *Turun Sanomat*, 4.2.1940, 2.
- ¹⁰⁰ ”Suomalainen sisu,” *Turun Sanomat*, 11.1.1940, 2.
- ¹⁰¹ ”Urheilumieli ja vastuuntunto,” *Turun Sanomat*, 10.3.1940, 3.
- ¹⁰² ”Missä urheilijat?” *Turun Sanomat*, 27.2.1940, 5.
- ¹⁰³ ”Suomalaisia hiihtopartioita kohtaan ryssät tuntevat suurta kauhua,” *Turun Sanomat*, 10.2.1940, 4.
- ¹⁰⁴ ”Uhreja,” *Turun Sanomat*, 22.1.1940, 4.
- ¹⁰⁵ ”Kunniaa,” *Turun Sanomat*, 10.5.1940, 5.